

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

K. B. Holwerda

Het getuigenis van Naämans reiniging: uit geloof voor allen die geloven

2 Koningen 5 : 8-15.

Nèt zo als de zending van Naäman, is ook zijn genezing een boodschap van God voor Joram en Israël. Een appèl, een claim van God op zijn volk, géén apartje van de HERE met Naäman.

Je vraagt je af, of de manier waarop Elisa de maarschalk ontving, niet erg vreemd moet heten. Hij was tenslotte niet de eerste de beste. Het is toch ook goed om met name heidenen met égards te behandelen. Maar Elisa blijft in huis zitten en stuurt alleen een jongen met een boodschap. Waarom? Wel, hier ziet u een profeet die niet voor zijn boodschap gaat staan. Uiteraard rekent Elisa er mee dat Naäman vol heidense gedachten zal zitten t.a.v. eventuele genezing, wat straks ook het geval blijkt, vs. 11. Maar óók voor Naäman doet Elisa niet af van het karakter van het Wóórd des HEREN. Gelóóf dat en ge zult gereinigd worden. Leven in de weg van je aan het belofteWóórd toevertrouwen. Elke heidense gedachte dat ook maar enigszins Elisa een toverachtige macht, een bezwering zou kunnen laten gelden t.o.v. de HERE, bant de profeet uit. En daarin komt volledig het anders-zijn van de God van Israël uit. Trouwens ook in het geloofswèrk, dat de HERE vraagt: Naäman zal wel gelijk hebben gehad met zijn voorkeur voor Damascus' stromen bóven de Jordaan. Die rivier is op die hoogte in bepaalde jaargetijden ook voor onze begrippen niet veel meer dan een miezerig en modderig stroompje. Maar daar ziet u het wéér: elke gedachte alsof de kracht van de rivier zèlf reiniging bewerken kan wordt door Gods geloofseis buiten spel gezet. De nadruk valt dus, óók voor deze heiden zó: géén toverrij, géén natuurkracht, alléén: dóór het geloof naar het bevel van de HERE. Elisa, neen de HERE néémt het risico dat dat een onverteerbaar iets is voor een heiden.

Want we moeten wel bedenken dat de bóódschap ook van dit bevel, óver Naämans hoofd bestemd is voor Israël en Joram! Waarom? Wel, is dát niet het karakter van de hoogtendienst van Jerobeam, die Joram ná het fiasco van de afgoderij van zijn vader en moeder weer heeft ingevoerd, dat het uiteindelijk een zogenáámde dienst van de HERE is, maar op kanaänietische leest geschoeid? Het loopt als een litanie door deze boeken: de zonde van Jerobeam die Israël zondigen deed. Het karakter van deze zonde is dat Góó wordt ontwaard, ánders voorgesteld dan Hij is en wil zijn. Dat zijn dienst iets ánders

wordt dan Hem laten zijn die Hij zijn wil: de God van het Woord dat gelóófd, dat vertróúwd moet worden. In feite doet de hoogtendienst af van de manier waarop God de genadige wil zijn. Ze tast zijn openbaring aan: die van belofte met bevel van geloof alleen. In de hoogtendienst, dan dus zo'n beetje Israëls nationale religie, en ongetwijfeld ijverig bedreven en zeer godsdienstig, is de HERE in principe gelijkgeschakeld met de afgoden der omringende landen. En zijn de manieren om zijn zegen en kracht te ontvangen gedenatureerd van verwachting van zijn genade tot een soort ruilhandel, een soort 'voor wat hoort wat'. Menselijke pressie tegenover God i.p.v. geloof van mensen op het Woord van God. Dáárom vermijdt Elisa elke gedachte van toverij of bezwering zijnerzijds jegens de HERE, en bedient hij zich van een loopjongen met een boodschap. Naäman, en via hem Israël moet weten, hóe God zich belieft te openbaren, hóe de verlossende krachten van zijn leven naar Góóds believen hun weg naar hen die Hem gelóóven vinden.

De reactie van Naäman is zoals te verwachten was. Hij gaat heen in grote grimmigheid. Hij steekt zijn ergernis niet onder stoelen of banken. Maar uiteindelijk legt hij precies de ergernis bloot van de heiden tegenover de genade-openbaring van de HERE. Dezelfde ergernis die het hart is van de hoogtendienst, al heette dat dan dienst van de HERE. Als ooit — natuurlijk in de nieuwe tijd in een nieuw gewaad — de hoogtendienst, de eigenwillige godsdienst de kop op steekt, verraadt ze zich dáádoor, dat zowel de gedachte over en de verwachting van God, èn de manier om Hem te dienen wereldgelijkvormig zijn geworden. Voor Naäman waren bezweringsformules-onder-gebed, en strijk-praktijken uit de kracht van een onder menselijke controle gebrachte god de gewoonste zaak van de godsdienstige wereld. Daarom verwachtte hij dát. Vandaag vervullen wellicht de machten van getal, organisatie, dwangmiddelen de rol van krachten ten leven van de maatschappij zonder God. Maar dan kan hoogtendienst ook nú een springlevende realiteit zijn in de kerk die geloven moet maar het liever niet doet; we zijn geneigd God (en dus de naaste) te háten, ook in de manier waarop Hij verkiest genadig God voor ons te zijn. En dan gaat de boodschap van de ergernis die Naäman onder woorden bracht, niet alleen Israël en Joram, maar óók de gelovigen en de kerk van nú aan! En er loopt een lijn van Naämans teleurstelling naar de ergernis en dwaasheid van 1 Cor. 1.

Ontróerend is daarom te meer het onverdacht getuigenis van Naämans knechten. Mensen die kennelijk in uitstekende verhouding van vertrouwen tot hun superieur stonden. Wat blijkt uit hun betiteling van hem als vader. En ook uit het feit, dat ze zich in zijn zaak durven mengen en hem trachten over te halen. Maar waar het om gaat is dit. Zij getuigen dat de profeet niet iets móeilijks van hem heeft gevraagd. Je hoort ze pleiten! Mijn vader, u bent bereid te reizen tot het eind van de wereld, nietwaar? Geen prijs is u en onze koning te hoog voor uw redding, nietwaar? U zou hemel en aarde willen bewegen. En nu krijgt u zo'n simpel bevèl! U kunt het toch probèren? Baat het niet, een Jordaanbad overlééft u toch wel? Neen, ik wil heus niet beweren dat de dienaars van Naäman het karakter van de HERE en zijn genade hebben onderkend. Maar zónder het te weten getúigen ze er toch wel van. De HERE, de profeet heeft niet iets moeilijks bevolen. De HERE wil niet dat we hemel en aarde zullen bewegen; Hij wil gelóóf in zijn genade. Hij is niet gediend van dat waarmee wij Hem onder druk zetten. Hij wil dat we Hem zijn waarde laten, door Hèm alleen te vertrouwen. Iets móeilijks heeft de profeet u toch niet opgedragen? Zou dit ook zijn voortzetting hebben, voor een volk van de HERE dat altijd tot hoogtendienst geneigd is, in de lichte last en het zachte juk waarvan Christus spreekt? En zo tot ons dóórkomen als de boodschap van het: uit geloof voor allen die gelóóven? Zouden dáárom de "werken der wet" principieel aansluiten bij de hoogtendienst?

Neen, u zult zeggen: maar kan je het dan gelóóf noemen, dat Naäman op het advies van zijn knechten ingaat? Het is me nogal wat! Is dát geloof, als je met maar een spóórtje fiducia in je hart, méér met de gezindheid van 'het zal ook wel niet schaden' doet wat God geboden heeft? De Here Jezus heeft eens gezegd: als ge maar een geloof had als een mosterdzaad! Nu, me dunkt, dáádoor, eigenlijk zónder dat hij het durfde verwachten, heeft Naäman reiniging verkregen. De grote verrassing voor hèm zelf ook is dat het Woord van het geloof van de HERE het beloofde effect hééft! Hij heeft geleerd en hij leert Israël en ons dat het geloof nooit teveel kán verwachten. Hem geschiedde naar een geloof dat zó klein was!

Maar zijn conclusie is dan ook: uit geloof tót geloof. En vóór allen die geloven. Is zónder meer als geloofsbelijdenis óók een geloofsappèl. En dat zègt toch nogal wat van een heiden, dunkt u niet, in verheidenst Israël! 'Nu weet ik, dat er op de hele aarde geen God is behalve in Israël'. Góó heeft zijn anders-zijn, zijn alléén God zijn tot diens eigen verrassing betoond aan Naäman. Opdat ieder het weten zou. Naäman, de ex-heiden kan voor dat feit alleen maar bezwijken en het belijden. Er dienst aan doen!

Wat denkt u: zou Naäman velen van ons nèt als velen van Israël vóór zijn in het Koninkrijk van God? Zou zijn, misschien nog niet eens vollédig uit het heidendom losgerukte belijden dáárom de waarde hebben van belijdenis, omdat het de daad, de geest, de gezindheid van geloven en voortaan willen geloven (vs. 17) vertoont?

Kerkelijk Leven

DEBATVERGADERINGEN EN DE PREDIKING IN DE SAMENKOMST

Een brief

Dezer dagen ontving ik een brief van een oudere broeder. Daar zat enige terechtwijzing in aan mijn adres. Niet rechtstreeks. Maar ik las toch een en ander hier en daar ook „met toepassing op mij zelf”. Het geheel acht ik wel zo belangrijk, dat ik zo vrij ben, zonder vermelding van de schrijver van deze brief, er een en ander uit door te geven. Hier volgt het:

„Een ander kwaad is dat er zo weinigen zijn die zich de moeite willen getroosten om na te gaan hoe de zaken staan. En daar maakt de boosheid gebruik van. Wat prof. Kamphuis en zijn mannen doen lokt uit om het na te doen: stad en dorp afreizen, overal vergaderingen beleggen en proberen de mensen wakker te maken. Zo deed men in de veertiger jaren. Van beide kanten was men veel op pad en ijverig bezig. Voorlichting noemde men dat. Het bracht wel veel beroering, maar was het gevolg zo gunstig? Het was vaak zo als Huizenga zei van Erasmus en Luther: „Men juichte Erasmus toe omdat hij Luther een hak zette, of omgekeerd, al naar de sympathie stond.” Toen een kwart eeuw geleden bij ons de zaak gaande was verwachtte een ijveraar voor de synode wonderen van het optreden van een van de grote mannen van de synode. Prof. X. kwam, maar zijn optreden werkte de vrijmaking in de hand want zowel tegen prof. X, als tegen de synode was er antipathie. Onlangs is prof. Kamphuis te IJ. geweest. Hij had er een volle zaal. Toch werd zijn optreden er een mislukking. Ik ben er niet geweest, men heeft mij ervan verteld. Ik was wel blij dat Kamphuis geen succes had, maar de manier waarop men er van sprak beviel mij niet want ik hoorde daarin de ondertoon: „Wij zullen hem leren hoe men zulke mannen op hun nummer zet!”

Wil de Here werken met zulke samenkomsten?

„Zo de Here de stad niet bewaart, tevergeefs waakt de wachter.” Er gaat een golf van verdwazing door de kerken. K.S. meende dat hij door een scheepslading argumenten de dwaasheid kon verdrijven en dwaze mensen kon omvormen tot wijze mensen. Maar de Schrift zegt dat wijsheid alleen groeit op de wortel van de vrede des Heren. Waar de vrede des Heren niet is bereikt men met argumenten niets, al zijn de argumenten ook zeer sterk en zuiver. Wat heeft K.S. bereikt met zijn polemiek? Hoe raar hebben de volgelingen van K.S. het gedaan en hoe raar doen zij het nog. En vaak heel anders dan hun grote man het had gezegd.

— — —

Wat er in onze kerken gaande is leert ons hoe voos alles was en hoe voos alles nog is. Ik vind het erg jammer. Er dreigt veel verloren te gaan, dat ik graag had willen houden. Bloeiende kerken, al zijn ze klein, zijn een goede zaak in een volk. En nu maken we ons zelf te schande, en zijn we een smaad voor de Here der kerk. Bij de synodalen gaat het niet goed, in Uppsala gaat het helemaal niet goed, en wij moeten de hand op de mond leggen, want bij ons gaat het ook slecht. Ik heb vaak aan Eliza gedacht. Die heeft meer dan een halve eeuw gewerkt, hij was wel bekwaam, ook ijverig en trouw, tot het einde toe, maar hij kon het niet keren, dat de toestand al maar slechter werd, en aan het einde van zijn lange dienst was de ondergang nabij. Het liet Eliza niet koud. „De man Gods werd toornig”, al was hij dan oud en ziek en had de dood hem al getekend.”

Ons kerkverband was verworpen tot een synodale organisatie, op weg om een genootschap te worden als zoveel andere kerken en wat zich kerk noemt. Ik had graag gewild dat de kerken voor het onderlinge samenleven uit de Schrift hadden geleefd en de restauratie ter hand hadden genomen. Het had in alle vrede gekund en de kerken zouden er wel bij gevaren zijn. Nu gaat het weg door verworping en ontbinding. Dat is niet aangenaam. 't

Goede daarbij is dat wie de kerk willen inrichten en regeren naar de Schrift dat weer kunnen doen. Ze mogen er over treuren dat er zo weinigen overgebleven zijn maar het kleine aantal mag hen niet bang maken. Jeremia stond alleen, als hij bang werd zou de Here hem neerslaan, niet onduidelijk gezegd.

Laten we ook het goede niet voorbijzien. Ik was twee zondagen in Groningen en daar heb ik goede samenkomsten gevonden in het Tehuis. Ik twijfel er niet aan of de Here was daar ook. Van zulke samenkomsten, al zijn ze erg klein in zo'n grote stad, gaat meer kracht uit dan van grote volle zalen met vurige debatten en wedijver aan beide kanten wie de tegenstander zal overtroeven. Ik geloof niet dat zulke samenkomsten de Here welgevallig zijn. En dit moet wat er in de kerken gebeurt ons wel hebben geleerd: dat het alleen de Here is, die de kerken genezen kan.”

Dat was dan die brief.

Het riep bij mij op wat we in Zondag 21 van de catechismus lezen: dat de Zoon van God zich een gemeente vergadert door zijn Geest en Woord. En Zondag 7 en Zondag 25: dat de Heilige Geest he geloof in onze harten werkt door de verkondiging van het Heilig Evangelie.

G. VISEE

Debatten en polemieken, grote debatten en voorlichtingsvergaderingen, polemieken en perstwisten doen weinig of niets aan dat werk.

Predik het Woord.

HET KAN VERKEREN

(Een brief)

Een dezer dagen vond ik bij geval een brief uit het begin van 1950. Het betrof een meisje, dat in 1946, augustus, uit Kampen vertrokken was, wel niet de wereld, maar toch de wijde wereld was ingetrokken, en dat we eind 1949 op het spoor kwamen: ze was te X. Een brief ging naar de collega te X. met de vraag contact met haar te willen opnemen. Hetgeen met spoed geschiedde.

Het bleek dat het meisje intussen een getrouwde vrouw geworden was. Gehuwd met een synodaal man. Geen band aan de vrijgemaakte kerk. De dominee schreef: „Ze is geheel gevangen door de valsche eenheidsgeest en heeft hoegenaamd geen begrip van de leer der Schrift omtrent de kerk. Zij voelt blijkbaar niet voor de consequenties die gehoorzaamheid in kerkelijk opzicht mee brengen.” En verder op: „Ik ben van plan deze zuster nogmaals te bezoeken, maar voorzover een dominee van een prognose mag spreken, verwacht ik geen bekering. Natuurlijk is de Heere machtig ook haar oogen nog te openen voor het zondige van de beeldendienst aan de eenheidsgod.”

Dat was krachtige taal.

Voorts liet de brief to tussen de regels door hier en daar doorschemeren dat het in de kerk vanwaar deze zuster in 1946 was uitgereisd, die van Kampen, blijkbaar een slappe bedoening was.

Reeds toen al dus!

Intussen: de ogen van deze zuster zijn niet geopend. Ze is synodaal geworden en is het nog. En ze kan van deze dominee weer huisbezoek krijgen. Want die dominee is ook al weer een lange tijd synodaal.

Het kan verkeren, zei Breero.

We willen maar zeggen: kom niet al te zeer onder de indruk als mensen krachtig spreken: „valsche eenheidsgeest” en „beeldendienst aan de eenheidsgod”. Er is niets veranderlijker dan een mens. Ook dan fors sprekende mensen. Van dat soort hebben in de loop der jaren al velen, predikant of niet, met de vrijmaking gebroken. Vest op prins en palstaanders geen vertrouwen.

TE BERDE

Op 81-jarige leeftijd is deze week overleden Prof. Mr. P. J. Oud. Prof. Oud behoorde tot de meest vooraanstaande en meest bekende politieke persoonlijkheden uit de afgelopen vijftig jaar. Hij heeft ons land gediend in vele kwaliteiten. Op twee van deze kwaliteiten zou ik hier willen wijzen.

In de eerste plaats was Oud parlementariër. In 1917, op dertigjarige leeftijd deed hij zijn intree in de Tweede Kamer. In 1963 nam hij afscheid van de Kamer. Hij was een parlementariër van — ik zou haast zeggen — Engelse allure. Hij heeft in de Staten-Generaal altijd een betrekkelijk kleine partij vertegenwoordigd. Voor de oorlog was dat de Vrijzinnig-Democratische Bond, een sympathieke progressieve burgerlijke partij. De Vrijzinnig-Democratische Bond was echt een elitepartij, die zijn aanhang vooral vond uit kringen van de middenstand en het onderwijs. In deze groep werd Oud al snel de financiële specialist. Na de oorlog, in 1948, was hij één der oprichters van de V.V.D., en was hij sedert de oprichting woordvoerder van deze partij in de Tweede Kamer.

Beide partijen waren in het toenmalige staatsbestel minderheidspartijen. De politieke macht en de strijd daarover lagen elders. Maar ondanks deze voor Oud en zijn partij ongunstige politieke situatie, is de invloed van Oud in het parlement groot geweest. Hij wist het politieke spel te spelen met een enorme kennis van zaken. Hij was een financieel deskundige, hij was één der beste kenners van het staatsrecht, en waarschijnlijk was hij de beste parlementaire historicus van zijn generatie.

Oud kon een debat in de Kamer allure verlenen. Ondanks het feit, dat de directe politieke invloed van Oud, behalve in de jaren van zijn ministerschap, betrekkelijk gering was, moet de indirecte invloed die hij uitoefende op de methode van het politieke denken groot genoemd worden.

In de tweede plaats is Oud Minister van Financiën geweest onder Colijn in de zeer bewogen jaren van 1933 tot 1937.

Anti-Revolutionairen hebben, geloof ik, altijd voor Oud een zwak plekje in hun hart behouden, omdat Oud, meer dan enige andere minister, gedeeld heeft in de moeite, in de teleurstelling, in de miskenning en in de verguizing die aan Colijn vanwege diens financiële en monetaire politiek in de crisistijd zijn ten deel gevallen.

Colijn en zijn adjudant, zo sprak men.

En opnieuw herinnert men zich de foto's waarop Colijn en Oud samen over de Kneuterdijk wandelen, of die opname waarop beiden met strakke gezichten het devaluatiedebat in de Tweede Kamer volgen. De financiële en monetaire politiek van Colijn en Oud uit die jaren vertoonde ontegenzeggelijk trekken van wat de Engelsen noemen „great finance”. Waarom? Niet, omdat die politiek gebleken is juist te zijn. Want achteraf is het wel duidelijk geworden, dat die politiek niet juist is geweest.

Maar wel hierom, omdat deze bewindslieden in staat waren om een sociale, politieke en economische visie, die begrijpelijk was en in historische zin ook correct, op een adequate wijze te vertalen in een afgerond geheel van fiscale, financiële en monetaire maatregelen. Mede door dit beleid heeft Oud — en dat is zijn grootste verdienste — niet weinig bijgedragen tot de bescherming van de constitutionele vrijheden en de parlementaire democratie, in de periode van de dertiger jaren, toen deze waarden werkelijk op het spel stonden.

J. G. VAN OORD

(Ongecorrigeerd)

P. Groen

Eenparigheid van gevoelens?

Dit is de titel van een in de dagen, die aan de Vrijmaking voorafgingen, door ds. Joh. Francke geschreven brochure. Met de brochures van prof. dr. S. Greijdanus, prof. dr. K. Schilder en ds. E. G. van Teijlingen reken ik dit nog steeds tot de meest constructieve en inhoudrijke geschriften uit die tijd. Duidelijk en rustig wordt met citaten uit de buitenlandse belijdenisschriften van Bazel, Londen, Emden, Westminster, Frankrijk (wat oriënteerden we ons toen ruim en wat waren we oecumenisch in de goede zin van het woord!) en uit geschriften van theologen uit vorige eeuwen en van onze tijd aangehouden, dat er ten aanzien van de positie der te dopen en gedoopte kinderen in het Verbond der genade nimmer in de kerken der Reformatie een volledige eenparigheid van gevoelens aanwezig is geweest bij een niettemin gemeenschappelijke afwijzing van de opvattingen der Dopersen. Toch belette deze afwezigheid van eenparigheid van gevoelens tot aan de catastrophale veertiger jaren van deze eeuw met name in de Gereformeerde Kerken van Nederland niet, om de kerkelijke eenheid te bewaren. Zoals blijkt uit geschriften als „Prae-advies” en „Toelichting” ging de Generale Synode, geleid door de vrees, dat wij anders in Remonstrantse wateren zouden verzeilen en in het Verbond der genade alleen maar zouden rekenen met een aanbod van het heil en niet meer zouden willen weten van een *schenking* van het heil, daarmee afbreuk zouden doen aan Gods soevereiniteit en alles zouden laten neerkomen op de verantwoordelijkheid van de mens, in 1942 uitspraken doen, waarbij als kerkelijke leer werd vastgesteld, dat het zaad des Verbonds krachtens de belofte Gods was te houden voor wedergeboren en in Christus geheiligd, totdat het tegendeel blijkt. Toen was de teerling geworpen, want daarmee ging naar het oordeel van velen in de Gereformeerde Kerken de kerk belijden boven de Heilige Schrift. In een brief van de Generale Synode werden de ambtsdragers gewaarschuwd, zich voor trouwbreuk te wachten. De Vrijmaking volgde en moest volgen.

Waarom halen wij dit alles op? Allereerst omdat het ons nuttig, zelfs noodzakelijk lijkt, onszelf en onze mede-broeders en -zusters in de Vrijgemaakte kerken eraan te herinneren, wat aanleiding gaf tot de kerkscheuring. Dat was niet, ook maar in het minst, de overweging, dat wij van oordeel waren, dat niet kerkelijk kon worden samengeleefd met hen, die een theologische onderscheiding van een inwendige en uitwendige zijde van het verbond aanhingen, maar zij waren van oordeel, dat die samenleving met ons, die daarvan niets wilden weten, op en onder de kansel, niet meer mogelijk was. De geschiedenis van de jaren, die daarna gevolgd zijn, heeft bewezen, dat vrees een slechte raadgeefster is. Want uit niets is gebleken, dat men in onze Vrijgemaakte Gereformeerde kerken het verbond laat opgaan in een aanbod van genade, dat door de mens vrijblijvend is te aanvaarden of te verwerpen. Deze Remonstrantse smetten kleven ons niet aan, welke gebreken we ook overigens vertonen mogen.

Wanneer wij ons evenwel, m.i. terecht, aandienen als de voortzetting van de Gereformeerde Kerken, dan moeten we dat niet alleen doen op het punt van de kerkelijke leeruitspraken van 1942, die we niet aanvaardden konden, maar eerlijk en royaal in alles, waarin we elkander bij verschil van inzicht aanvaardden.

Ik ga het kerkrechtelijk aspect nu niet belichten, het is minstens even belangrijk. Het kerkrecht, zoals dat tegenover ons is gehanteerd in de veertiger jaren, wijzen we af. Ook van die hiërarchische kerkelijke praktijken hebben we ons vrijgemaakt.

Maar laten we er ons allen van doordringen, dat destijds geen van ons heeft verlangd, dat de gevoelens van hen, die in de uitspraken der Synode Sneek/Utrecht de overhand verkregen, kerkelijk voorbeeld zouden worden. Een vrije

plaats dus in de kerk ook voor hen, die b.v. de pluriformiteitsgedachte ten opzichte van de kerk voorstonden, ook al deelden velen van ons die niet. Ik noem dit nu met name, omdat dit vanzelfsprekend ook konsekwenties heeft voor de gedragingen naar buiten ten opzichte van andere kerken. Wij wilden echt leven, zoals, naar ik meen, prof. dr. K. Schilder het eens heeft uitgedrukt „bij de gratie van de variatie”. Kerkelijk één-zijn bij geen eenparigheid van gevoelens. Zo echt christelijk ruimhartig waren we. Zijn we het nog? Of zijn we met zijn allen niet bezig om de Vrijgemaakte Gereformeerde kerken te maken tot de gekluisterde Gereformeerde kerken, introvert en geboren?

Iedere broeder en zuster, ook zij, met wie wij op verschillende punten van inzicht verschillen, hebben recht met ons op dezelfde, legitieme plaats in de Vrijgemaakte Gereformeerde Kerken, die zij vóór de Vrijmaking met ons hadden, zolang zij volharden in hun trouw aan de Heilige Schrift.

Beroven wij hen door een illegale greep naar de macht van die rechtmatige plaats, dan bedrijven wij revolutie in de kerk en bedriegen onze broeders en zusters in de kerk en misleiden onszelf. We ontnemen dan ook postuum de eervolle plaats, die b.v. een kerkelijk hoogleraar als prof. dr. H. Bavinck in de Gereformeerde Kerken altijd heeft ingenomen en wanneer wij zo doorgaan, zullen bij onze wanhopige pogingen om het door onszelf lekgestoten schip van de kerk drijvende te houden er nog wel meerderen uit verleden en heden met hem over boord moeten plus heel veel van de eigen oude plunje.

Met trouw aan Schrift en Belijdenis heeft dit niet veel te maken.

Wij dreigen dan juist te vervallen tot de ernstigste ontrouw aan Schrift en Belijdenis, waar het de hoofdzaken van dat belijden betreft. Het allervoornaamste is daarbij dan, dat we ons gaan vergrijpen aan de Alleenheerschappij van onze Enige Bisschop, Jezus Christus, de Heere. Hij alleen bepaalt door de Openbaring in Zijn Woord voor wie er plaats is en moet zijn in de kerk op en onder de kansel. Het is nog niet te laat om met elkander van deze heilloze weg terug te keren.

In ons varig artikel hebben we gepoogd, een hartelijke oproep te doen uitgaan op grond van de voorgaande overwegingen tot herstel en behoud van de band der gemeenschap met elkander in de Vrijgemaakte Gereformeerde kerken. Mogelijk heeft deze oproep hier en daar zegenrijk gewerkt. De ontvangen blijken van instemming willen we niet voorbijzien, wanneer daarnaast uit de pers bedroevende berichten tot ons komen van voortgaande verwijdering in plaatselijke kerken en in classicaal en provinciaal kerkelijk verband. Naar onze vaste overtuiging is dat een heilloos streven naar doorvoering van een nieuwe, onduldbare kerkscheuring, minstens even verwerpelijk als in 1942 en volgende jaren. Alleen dan, wanneer onomstotelijk uit de Heilige Schrift zou zijn aangetoond, dat er onder ons zijn, die in de hoofdzaken afwijken van en ingaan tegen de Heilige Schrift, zou inderdaad op ons afkomen de waarschuwing van de apostel Paulus, het enige anathema dat geldt: Wie een ander Evangelie brengt, die zij vervloekt! Maar nog nergens hebben we dit aangetoond gezien. En daarom kunnen we niet anders of het elkander niet aanvaardden in de kerken en kerkelijke vergaderingen als lichtvaardig en ongeoorloofd waarden. In mijn vorig artikel heb ik duidelijk doen uitkomen, dat ik de veelbesproken „Open Brief” als een veelszins ongelukkig en onzuiver geredigeerd stuk beschouw. Nimmer zou ik het ondertekend hebben. Dit neemt evenwel niet weg, dat ik dit stuk in zijn doelstelling positief wil waarderen, ondanks de aanvechtbare redactie, als een *cri de coeur*, een kreet van het hart, een appèl tot de broeders en zusters met wie

we tot voor kort kerkelijk verenigd waren en van wie wij nu gescheiden zijn. Wie in die scheiding berust en overgaat tot de orde van de dag, maakte van de kerk des Heren een caricatuur, een genade-winkeltje, handelt niet naar de Geest van Christus.

In een correspondentie, een aantal jaren geleden gevoerd tussen de Vrijgemaakte kerk van Rotterdam-Delfshaven en de niet-vrijgemaakte kerk aldaar, waarin onzerzijds een minnelijke schikking werd bepleit ter verdeling van de kerkgebouwen, één predikant en 1200 zielen waren immers bij de Vrijmaking daar betrokken, schreef deze kerkeraad als volgt:

„De kerk is de openbaring van het lichaam van Christus. Waar die kerk in getrouwheid, al is het met zwakheid en zonden, het Woord en de sacramenten bedient, en de tucht handhaaft, is ieder schuldig zich bij die kerk te voegen en te houden. Zij kan slechts hen, die zich van haar afscheiden, terugroepen tot de onderwerping aan het opzicht en de tucht van de kerkeraad, waaraan zij eenmaal bij hun geloofsbelijdenis beloofd hebben zich te zullen onderwerpen.” „Het moet toch duidelijk zijn, dat uw billijkheids-argumentatie niet rekent met het karakter der kerk, als voortbestaande onafhankelijk van de wisseling van haar ledental.”

(vgl. „De afwijzing afgewezen” blz. 5)

Het is wel duidelijk, dat, wanneer de positie zó is bepaald, er van kerkelijke hereniging tussen kerken nooit iets kan komen en elk gesprek en elk contact bij voorbaat vruchteloos is. Nu meen ik mij te herinneren, in de dagbladders gelezen te hebben, dat op de laatst gehouden Generale Synode onze kerken precies dezelfde terminologie is gebruikt ten opzichte van Ds. v. d. Ziel en de tot voor kort met hem vergaderende Tehuisgemeente. Ook te hunnen opzichte werd de bede uitgesproken, dat zij tot de kerk van Jezus Christus mochten weerkeren.

P. Groen

Nu heeft dr. P. G. Smelik in zijn artikel over katholiciteitsbesef een citaat uit de rede van prof. dr. Herman Bavinck over „De Katholiciteit van Christendom en Kerk”, 80 jaar geleden gehouden, aangehaald, dat wij hier willen herhalen:

„Evenmin als ééne enkele kerk, hoe zuiver ook, met de algemene kerk samenvalt, mag ééne belijdenis, hoe ook naar Gods Woord gezuiverd, met de christelijke waarheid zich vereenzelvigen. Elke secte, die eigen kring voor de enige kerk van Christus houdt en uitsluitend in het bezit der waarheid zich acht, kwijnt en sterft weg, als een tak, die van zijn stam is gescheurd...”

Het is duidelijk, dat prof. dr. H. Bavinck zich vierkant plaatste tegenover dergelijk geredeneer en dergelijke praktijken.

Geen kerk heeft het aangedurfd, zich zonder meer de kerk van Jezus Christus te noemen.

Het zijn alleen de secten, als b.v. in Amerika, die dit wel aandurven. Wanneer de zaken er inderdaad zó voorstaan, als die „synodale” kerkeraad van Rotterdam-Delfshaven en recent die spreker op onze Generale Synode het stelde, welnu laat men dan ook zo eerlijk en duidelijk zijn, zich niet aan te dienen als Gereformeerde Kerken of Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), maar fier en frank als de kerken van Jezus Christus in het Koninkrijk der Nederlanden. Of gaat dat mogelijk toch te ver? Maar dan moeten we ons bezinnen op de vraag: Waarom doen we dat niet?

Ook hetgeen prof. dr. S. Greijdanus in zijn artikelen uit de vrijmakingstijd geschreven heeft over het kerk-zijn, kan ons helpen bij het vinden van het antwoord op deze vraag.

Het is, geloof ik, nog altijd zinvol onszelf en anderen eraan te herinneren, dat wij *geloven* een heilige, algemene christelijke kerk. Het geloof is ook in dezen een bewijs van zaken, die men niet ziet. Als we ze zouden zien, waarom zouden we ze dan nog moeten geloven?!

(slot volgt)

D. W. L. Milo

Geweldloze revolutie

(I)

DR. MARTIN LUTHER KING JR.

Niet door kracht, noch door geweld,
maar door mijn Geest!

Zach. 4 : 6

Donderdag 4 april 1968 werd te Memphis in de Amerikaanse staat Tennessee een neger vermoord. Een van de velen, die tengevolge van de rassenhaat sneuvelen. In dit geval iemand, die bijzonder hoog risico liep; die dit wist, en die dit risico niet uit de weg meende te mogen gaan. Ergo: iemand, die plicht boven veiligheid stelde; en dus alleen hierom reeds onze belangstelling waard is.

Het was ditmaal de negerpredikant dr. M. L. King, geboren 1929, zoon en kleinzoon van baptistenpredikanten, gehuwd, vader van vier kinderen, onbetwist leider van de geweldloze revolutie in Amerika.

Het dodelijk schot deed een ogenblik het hart van Amerika, van de gehele wereld, stilstaan. De president der Verenigde Staten sprak reeds een half uur na de moord voor de televisie zijn afschuw over het gebeurde uit; hij zegde zijn belangrijke afspraken af en stelde zelfs zijn voorgenomen reis naar Hawaï (ten behoeve van de vrede in Vietnam!) voor onbepaalde tijd uit. — De vice-president Humphrey sprak openlijk van de schande, die deze moord over Amerika bracht. — Toen het bericht van de gewelddadige dood van ds. King binnenkwam staakte senator Kennedy zijn verkiezingsoptreden, en hield een korte toespraak in memoriam ds. M. L. King. — Alle radio- en televisieprogramma's in de V.S. werden onderbroken. — De eerstvolgende zondag werd een dag van nationale Amerikaanse rouw: over de gehele wereld hingen de Amerikaanse vlaggen halfstok. — H.M. Koningin Juliana behoorde tot de vorsten, die een telegram van deelneming verzonden aan mevrouw Coretta King en aan president Johnson.

In tal van Amerikaanse steden brak spontaan oproer uit. De negers hadden hun meest beminde leider verloren; emotioneel als negers zijn baden of weeklaagden zij wanhopig op straat — of staken grimmig de boel in brand en sloegen aan het plunderen. Tot op korte afstand van het Witte Huis en het Hooggerechtshof van Washington stonden negerwijken in brand. Tienduizenden federale soldaten werden ingezet om de openbare orde te herstellen; botsingen waren onvermijdelijk. Het treurig resultaat: 140 doden, duizenden gewonden, tienduizenden arrestaties, veertig miljoen dollar materiële schade. De moord op ds. King kan gevoegelijk worden vergeleken bij die op president Kennedy in november 1963. Heel de wereld hield de adem in. De begrafenis werd in alle werelddelen over de televisie gevolgd, uitgezonden uit Atlante en gerelayeerd over de Early Bird-satelliet in de kosmische ruimte.

—o—

Wie het portret van ds. King — uit de kranten u welbekend — serieus beziet, wordt reeds getroffen door zijn vriendelijkheid. Vriendelijkheid in nieuwtestamentische betekenis; dus niet in de zin van een allemansvriend, maar van iemand die zelfs zijn vijanden liefheeft.

En inderdaad, ds. King heeft zijn leven geofferd teneinde vrienden en vijanden met el-

kander te verzoenen. Hij heeft gepredikt voor de rechten van de verdrukte negers, tegen alle geweld en haat, voor een vreedzaam en liefdevol samenleven in deze wereld. Hij werkte voor gelijke rechten van alle federale burgers, waartoe de wetten hem het recht gaven. Maar hij deed dit niet alleen om een zwarte minderheid vooruit te helpen; hij toonde de mensheid aan, dat onderdrukking niet slechts schade doet aan de onderdrukten — maar tenminste evenveel schade aan de onderdrukkers zelf. Hij werkte naar een verheffing van de nationale ethische normen, die gediend zouden zijn wanneer de rassentegenstelling werd weggedaan. In deze zin werkte hij aan een nationale omwenteling, een vernieuwing, een revolutie. Als u wilt: aan een nationale bekering. En hierin gaf hij aan de gehele wereld, die met rassentegenstellingen tobt, een lichtend voorbeeld.

Geen wonder dat zo iemand bijzondere risico's loopt. Iedere pionier, die voor het front uittrekt, loopt gevaar de eerste kogels van de vijand op te vangen, en tevens in de rug te worden beschoten door eigen lieden, die te ver zijn achter geraakt om in hem hun broeder te herkennen.

Nu, de vijand — de grote meerderheid van blank Amerika — stond hem op te wachten. De meerderheid laat niet graag de klok verzetten; en deze klok had al drie en een halve eeuw gelopen. Nooit heeft iemand duidelijker en met meer beweging het historische onrecht aangetoond, dat de blanke mensheid haar zwarte broeders heeft aangedaan.

En aan achterblijvers heeft het deze pionier al evenmin ontbroken. Nog nooit was hun zo duidelijk gemaakt, hoe groot hun achterstand en hun ellende wel was, en op welke zegeningen zij sedert de afschaffing der slavernij wel recht hadden. De sedert eeuwen bedwongen en opgestaste hartstochten waren door dr. King zelf losgemaakt. Voor de primitief denkende en vooral primitief gevoelende negers scheen de gemakkelijkste weg naar boven te zijn: de weg van de gewelddadige revolutie. De black power-beweging, de naar geweld dorstende groep, die zich principieel van King heeft afgescheiden, was zijn grootste tegenstander geworden; zij zag in King nog slechts een ongewenste rem. In zijn bovenmenselijke pogingen om de op drift geraakte zwarte massa (bijna 20 miljoen negers) binnen de wettelijke perken te houden, gaf King haar niet meer de keuze tussen gewelddadige en vreedzame revolutie — maar stelde hij het dilemma: vreedzame revolutie of totale ondergang van het Amerikaanse volk!

Vandaar dat zijn leven dagelijks bedreigd werd door aanslagen, zowel van zwarte als blanke zijde. Tot tweemaal toe mislukte een aanslag. Bij de derde maal viel ds. King. Een enkel schot was genoeg.

—o—

De liefde, zegt Johannes, bant de vrees uit. Ds. King was vervuld met christenliefde voor zijn medemens, van welke huidskleur ook. Daarom kende hij geen vrees. Kort voor zijn dood werd hem de vraag gesteld, of hij niet bang was voor een nieuwe aanslag. Neen, was zijn antwoord; „dat overkomt veel leiders. Genoeg zieke mensen kunnen mij doden. Ik maak me daarover geen illusies. Maar ik kan er ook niet lang bij stil staan, want dat zou mijn arbeid verlammen. De vraag is niet hoe lang we leven, maar hoe we leven. En verder meen ik, dat onverdiend lijden genade meebrengt.”

„Onze mensheid”, zo ging hij voort in een interview, „is ziek. Amerika is ziek. Willen wij genezen, dan moeten wij ophouden met ons onrecht: het racisme en de oorlog in Vietnam. Amerika sterft aan eigen geweld. De jeugd wordt opgevoed tot geweld. Wij moeten daar liefde tegenover stellen. Geweldloos optreden. En vragen, vragen en nog eens vragen om ons recht.”

„De black power (= zwarte macht) gebruikt geweld. Deze beweging zegt niets van de blanken te moeten hebben — maar neemt toch de lelijkste eigenschappen der blanken over. Ik wil wél met blanken te maken hebben, maar neem bij voorkeur hun beste eigenschappen over. Inderdaad, ik heb veel vijanden onder de zwarten. Er is veel onbegrip; er zijn veel domme en misleide mensen bij. Maar bovendien: het onrecht heeft te lang geduurd. Het geduld is eenvoudig op.”

Het christendom is volgens dr. King geen verstandelijk te benaderen theoretische of theologische zaak; het christendom is een daad, een offer van naastenliefde, een positieve en herkenbare kracht om deze tijdelijke wereld voor allen bewoonbaar te maken. Als het christendom deze daad niet presteert is het waardeloos. Maar als het de grote problemen van zijn tijd aankan, vervult het zijn opdracht. Toevallig is het grootste probleem in Amerika het racisme, het verdrukken van mensen op grond van hun ras. Toevallig is King zelf een neger, iemand van de verdrukte minderheid. Hoewel zelf van goeden huize en maatschappelijk welgesteld, heeft hij zich ingezet voor de bevrijding van zijn volk. Te wachten tot een blanke de zaken van de moeilijke samenleving oplost had voor hem geen zin. Ds. King heeft zelf zijn taak gezien om het Evangelie waar te maken.

Hij achtte zich, hoewel doctor in de wijsbegeerte, geen filosoof. Ook politicus vond hij zich zelf niet. Zijn ongevroegde politieke leiderschap vloeide voor hem ongewild voort uit zijn taak als ambtsdrager. De negerpredikant is sedert de slavernij eigenlijk altijd de geestelijke leidsman van zijn volk geweest; het geweten en het intellect van een onmondig en achtergebleven ras. Maar King was scherpzinnig, sterk in de Schriften, en rijk belesen. Hij meende niet het recht te hebben zijn mensen een toekomstige nieuwe aarde te preken, wanneer hij er niet aan meewerkte, deze oude aarde bewoonbaar te maken. Het christendom moest hier en nu en volledig geven, wat ons ervan beloofd is. Zwart en wit moesten tesamen en in vereniging tonen, dat het hun ernst is met hun schone taal van christelijke naastenliefde.

—o—

Drie tot vier eeuwen lang hebben de negers verdrukking en armoede gekend. Zij werden voorzien van schamele kleding, schamel voedsel en een schamel Evangelie. Voorzover zij deze dingen ontvingen zijn zij er mee in leven gebleven. Maar de verdrukkers zelf gaan onder angst: angst voor de terugstoot, voor wraak, voor geweld. Ds. King zag dat de wereld op drift is. Ook hij dorstte naar vrijheid, naar bewustwording voor zijn volk; maar dan een vrijheid, die vrijwillig en om Christus' wil geschonken zou worden. Ds. King zag de sociale veranderingen vlakbij. Maar hij begreep dat enkel het verhangen van de bordjes het onrecht zou verlengen. Hij wist dat geweld alleen geweld voortbrengt; dat wie het zwaard trekt, daardoor vergaat. Welnu, dat zwaard wilde hij niet alleen zijn zwarte broeders uit de hand slaan — maar hij zag ook, dat blank en stervend Amerika hiervan moest worden verlost.

Daarom koos hij geen halve maatregelen. Hier in Amerika, waar de rassentegenstellingen zich hadden toegespitst als nergens ter wereld, moest de samenleving van zwart en wit mogelijk worden. Nu in deze tijd en geen dag later, moest het kwade worden overwonnen door het goede. En dit volledig, zonder halfheid, zonder compromissen.

De avond voor zijn dood sprak ds. King zijn volk toe. Het was aan de vooravond van een grootse demonstratie: de mars van de vuilnismannen van Memphis, die om hun recht zouden vragen. De krant toonde de laat-

ste foto van ds. King: staande op een podium, achter een reeks microfoons, onder een spandoek. En op dat spandoek kunt u lezen:

ght. Nor By Power. But M
Lord of Hosts. Zechariah

En u herkent, ook zonder die laatste naam, direkt de schone wijsheid uit Zacharia 4 : 6

Niet door kracht, noch door geweld,
maar door mijn Geest! zegt de HEERE
der heerscharen.

De „might” is symbool van het moderne Amerika.

De „power” is wat de Black Power bedoelt. Maar de Geest des HEEREN brengt vrede; en die zocht ds. King. „Als onze revolutie stromen van bloed zal kosten”, sprak ds. King, „laat het dan ons eigen bloed zijn. Niet dat van de naaste”.

In 1964 ontving ds. King de Nobelprijs voor de vrede.

INGEZONDEN

VLAG EN LADING

In het Nederlands Dagblad (Gereformeerd Gezinsblad) van 21 juni j.l. hebt u kunnen lezen, dat de kerkdiensten in Eindhoven worden gehouden op dezelfde plaats en tijd als in het Handboek 1968 zijn aangegeven.

Het is ontdekkend na te gaan hoe het Gezinsblad tot deze publicatie in zijn „kerknieuws”-rubriek is gekomen.

Zoals bekend heeft de redakteur van het Handboek 1968 krachtens de door hem toegepaste willekeur nagelaten de gegevens van onze gemeente (predikant Ds. G. van den Brink) op te nemen. In verband met de op handen zijnde vakanties, verzocht ik namens de kerkeraad ondermeer het Gezinsblad in zijn rubriek „kerknieuws” plaats en tijd van onze samenkomsten op zondag 23 juni te vermelden. Dit is niet gebeurd. Wel verschenen de broeders, die niet meer met ons vergaderen en exclusief in het Handboek 1968 vermeld staan, plotseling en voor het eerst in eerdergenoemde rubriek.

Nu zijn de redacteuren van het Gezinsblad vrij om op te nemen wat zij willen en niet op te nemen, wat hen niet aanstaat. Deze vrijheid en de daarbij behorende handelwijze is evenwel door henzelf beperkt. Immers zolang ik me kan herinneren, heeft het Gezinsblad in zijn „kop” de tekst opgenomen: „Ik en mijn huis, wij zullen de Here dienen”. Door deze belofte doet men afstand van elke vorm van willekeur en het laten overheersen van eigen gevoelens. Bij zulk een belofte aan de Here en aan het lezerspubliek past alleen een houding van dienstbaarheid aan de Here, onderworpenheid aan de door Hem gegeven normen.

Doch het is verbijsterend, hoe deze norm wordt gehanteerd en de belofte krachteloos wordt gemaakt.

Want met de hand op de Schrift verklaar ik, dat niet de Here, maar der redacteuren eigen gevoelens werd gediend, toen men besloot ons bericht niet op te nemen. Niet de Here, maar eigen gevoel werd gediend, toen men besloot hiervan de kerk van Eindhoven geen enkel bericht te geven. Dat zou niet meer dan fatsoenlijk geweest zijn. Maar te durven beweren, dat men in dienst van de Here dit fatsoen niet op behoefde te brengen, gaat me toch werkelijk te ver.

Ik weet wel, er zouden nog meer en mogelijk ernstiger zaken te noemen zijn. Over de koers van het blad zou heel veel te zeggen zijn, maar dat laat ik rusten, om me tot een controleerbaar feit te beperken. En om nog iets te noemen: Niet de Here, maar eigen gevoelens werd gediend, toen men besloot de heer Laning geruisloos te laten verdwijnen. God is geen God van achterbakse zaken!!

Het is droevig te moeten constateren, dat de vlag al jaren de lading niet meer dekt. En het wordt tijd dat we onze ogen hiervoor wijd open zetten. De rubrieken, zelfs van nieuws, zijn geen betrouwbare bron meer. Het Gezinsblad is bezig zijn gereformeerde monopoliepositie te verliezen.

En dat heeft men aan zichzelf te danken. Omdat men begon het dienen van de Here achter te stellen bij het dienen van eigen inzichten.

Eindhoven

H. J. Janssens

Geachte Redacteur,

Het is een verheugende zaak wanneer in artikelen over Zuid-Afrika geprobeerd wordt de toestanden daar te bezien tegen de historische achtergronden. Nog plezieriger wordt het wanneer men - zoals uw bijzondere medewerker in Opbouw van 28 juni - gaat citeren uit werk van een onbekend man als S. J. du Toit. Onbekend blijkbaar ook aan uw bijzondere medewerker, want in wat over hem geschreven wordt zitten nogal wat fouten. Het artikel suggereert toch op zijn minst dat Transvaal schuldig was aan de Anglo-Boeren Oorlog, en dat Du Toit een betere weg zag. Nu is er vandaag geen enkel serieus historicus - Engelsman, Afrikaner of wat dan ook - die dat stukje propagandisme voor zijn rekening zou nemen. Er waren stellig zonden en gebreken in de Transvaalse samenleving en politiek - u vindt ze bv. in het boek van de Afrikaner-historicus Dr. G. D. Scholtz, *Die oorsake van die Tweede Vryheidsoorlog*, Johannesburg z.j. (ong. 1947) - maar de oorzaak van de strijd was het Engelse imperialisme, dat het gewoon niet kon zetten dat een paar honderd duizend Boeren hun grootse droom van een Engels Afrika van „Cape to Cairo” dwarsboonden. Heeft uw bijzondere medewerker nooit van Sir Alfred Milner gehoord? Nooit van de Conferentie van Bloemfontein, enkele maanden voor het uitbreken van de oorlog? Kruger verklaarde zich daar bereid de termijn van inwoning in Transvaal, nodig voor het verkrijgen van stemrecht - één van de zwaarste geschilpunten - van 14 op 7 jaar terug te brengen; de Engelse onderhandelaar bleef bij zijn eis van 5 jaar, wilde er zelfs verder niet over praten. Er is na Penning heus wel meer over Zuid-Afrika geschreven!

Wie is dan die zegsman van uw bijzondere medewerker? Stellig was Ds. S. J. du Toit een opmerkelijk man. Even stellig heeft hij ook veel voor Zuid-Afrika betekend. Inderdaad bekleedde hij jarenlang de belangrijke functie van minister van onderwijs in Transvaal (1881-1888; „voorgaan in het niet accepteren van de Engelse annexatie van 1877” is een te zware kwalificatie voor zijn schrijven daartegen - hij kwam pas in Transvaal nadat het Engelse juk afgeworpen was). In Dr. J. Ploeger, *Onderwys en onderwysbeleid in die S.A.R. onder Ds. S. J. du Toit en Dr. N. Mansvelt* (Argiefjaarboek S.A. Geschiedenis XV 1 1952) kunt u echter lezen hoezeer dit bewind door zijn aanleg voor intriges voor du Toit een mislukking werd. Zijn vertrek uit Transvaal had veel van een vlucht en verbitterde hem in zijn houding jegens Kruger (na aanvankelijke waardering had die hem doorgekregen). Terug in de Kaapprovincie werd hij een aanhanger van C. J. Rhodes, en hij bleef dat ook na de Jameson-inval, toen toch waarlijk diens imperialistische, anti-Afrikaner gezindheid duidelijk genoeg gebleken was. Du Toit kwam dan ook geheel terzijde te staan - weliswaar leidde hij later nog een soort „doleantie” (vnl. t.g.v. politieke en persoonlijke eigenschappen en omstandigheden) - maar dat vergrootte zijn isolement slechts. Dat du Toit een moeilijk en eigenzinnig karakter had, erkent ook zijn zoon, de beroemde dichter Totius, als hij schrijft: volgen, tweede man zijn, kon vader niet - hij moest de leiding hebben (J. D. du Toit, *Ds. S. J. du Toit in weg en werk*, Paarl 1917 - de enige, schaarse en, zoals dat een zoon past, pieuze biografie tot nu toe). Het blijkt ook wel uit de in Opbouw geciteerde regels: het gevaar van een zeer onprofetische vereenzelving met Micha en Elia lijkt me al te duidelijk.

Het bovenstaande bedoelt niet du Toit en zijn nagedachtenis op de mestvaalt te kruien. Zowel kerkelijk als politiek als literair heeft hij bijgedragen tot de opbouw van het gereformeerde leven in Zuid-Afrika, ondanks al zijn gebreken. Maar het gaat niet aan hem zonder meer als het laatste en afdoende woord te citeren - zeker niet in zaken waarin hij apert „fout” stond. Daardoor wordt niemands goed gerucht verbreed - dat van du Toit niet, dat van het Afrikaner volk niet.

Groningen, 1 juli

Drs. G. J. Schutte

Naschrift van onze medewerker

Het is merkwaardig hoe verschillend personen en gebeurtenissen in de geschiedenis later beoordeeld kunnen worden. De één legt de klemtoon hier, de ander daar en het is vooral het uitgangspunt en de denkwereld van de geschiedschrijver die het beeld, dat hij weer geeft, bepaalt.

Enkele momenten uit de geschiedenis:

1874 „Die grootste ijweraar vir die gebruik van geskrewe Afrikaans was egter ds. S. J. du Toit van die Paarl, wat later die leier van die Afrikaanse Taalbeweging sou word”.

1877 „onder leiding van ds. S. J. du Toit en J. H. Hofmeyr het die Kaapkolonie Shepstone se optrede veroordeel”.

(dat was toen de Boerenrepubliek door Engeland onder Shepstone geannexeerd werd).

„En ds. S. J. du Toit het in 1879 met 'n nuwe beweging, die Afrikaner Bond, gekom. Die Bond het tot doel gehad 'n verenigde Suid-Afrika onder eie vlag”. (dat was toen door die annexatie het nationale bewustzijn was ontwaakt en ook de Kaapkolonie in beweging was gekomen). „Reeds in 1879 het ds. S. J. du Toit, die geniale redakteur van Di Patriot, die stigting van 'n Afrikaner Bond op politieke gebied bepleit „waarin al wat Afrikaner is sig kan thuis wel en samewerk tot di heil van 'n Verenigde Suid-Afrika, waar geen nasionaliteit ons van mekaar kan skei, maar waarin almal wat Afrika erken as hulle vaderland samewoon en werk as broeders van een huis, al is hulle engelse, hollandse, franse of duitse afkoms, met uitsluiting alleen van di wat van Engeland praat als hulle kome of van Holland en Duitsland als hulle vaderland, en wat hier net hulle beurs wil vul met Afrikaanse welvaart, om dit dan in Europa te gaan verteer” (Die Patriot 20-7-1879)”.

„Op 14 junie 1883 is de Britse regering gevra of hij 'n deputasie van Transvaal sou ontvang om oor hersiening van die konvensie te beraadslaag. Nege dae later het Brittanje sy instemming betuig. Die Volksraad het dadelik gehandel, en in julie reeds pres. Kruger, ds. S. J. du Toit, superintendent van onderwijs in Transvaal en genl. Nicolaas Smit as deputasie benoem”. (het ging toen om de herroeping van de Britse suzeriniteit).

„Geen wonder dus dat sterk nasionaal bewuste mannen soos ds. S. J. du Toit en ds. G. W. A. van der Lingen van die Paarl in hier die tijd (dat was in de zeventiger jaren) begin ijwer vir Christeljk-Nationaal Onderwijs, waarmee bedoel word godsdiensonderrig binne skoolure en tegeliker-tijd om 'n nasionale gevoel bij die skoolgaande jeug aan te kweek en die volkstaal tot sij reg te laat kom”.

„Wat die Taalbondesamens betref, was dit ds. S. J. du Toit wat leiding gegee het”. (negentiger jaren).

„Maar die smart en lijdning van die oorlog het 'n groot rol gespeel in die proses van die konsolidering van die Afrikaners tot 'n volk. Ook in die reeds honderd jaar onder Brittanje staande Kaapland waar die leed van strenge krijgswet ondervind is en talle van idealiste gerebelleer het, is die oorlog (de tweede vryheidsoorlog 1899-1902) gevoel as 'n aanslag teen die Afrikanerdom, 'n bloedgemeenskap waarvan hulle hul met 'n skok bewus geword het, al het ds. S. J. du Toit dit reeds van tevoren verkondig en in sijn omvattende program beliggaam. Hierdie konsolidasie het n nuwe, hewige besef van nasieskap laat ontwaak, die besef van die regte en die geestelike erfenis van 'n selfstandige volk wat ernstig bedreigd word. Dit het die Afrikaner in sijn toestand van verslaenheid en vernedering wakker geskud tot 'n nuwe strijd, nou nie meer met die Mauser nie, maar met geestelike wapens. Net soos die strewe van S. J. du Toit reeds, was hierdie strijd nie beperk tot een terrein nie. Wel was dit sielkundig noodwendig dat dit kom eerste op taalgebied sou openbaar. Dáár is die gevaar en die vernedering die hewigste gevoel”.

Tot zover de geschiedenis.

Hij zal wel een moeilijk man geweest zijn, als zijn eigen zoon dat zegt. Maar het gaat hier om een strijder voor vrijheid en recht, die in alles, met vallen en opstaan, zich wilde laten leiden door de Schrift en toen, in een kritieke periode, wees op concrete zonden bij overheid en volk en waarschuwde, dat, op deze wijze voortgaande, geen zegen te verwachten zou zijn.

Tot slot nog één citaat:

„Waarom ek dit dan nou weer, na ruim 'n half eeu, publiseer?
Eerstens vir die inherente historise waarde van die stuk.

Tweedens vir die merkwaardige regverdiging wat die afloop van die driejarige oorlog gegee het aan die daar verkondigde standpunt.

Derdens omdat die verklaring van ds. Du Toit en die uitslag van daardie oorlog wel gedeeltelik bijgedra het tot die totstandkoming van die „Gereformeerde Kerke onder die Kruis”. Die hoofsaak van die stigting van die sg „Kruiskerke” was die verset teen die sterkvloeiende stroom van die Metodisme in die Ned. Gereformeerde Kerk van destijds, daarom was een of meer van die Kruisgemeentes ook reeds gestig voor die Anglo-Boereoorlog.

Die stigter van die Kruisgemeente, ds. S. J. du Toit, is destijds sterk belaster, as sou hij omgekoop gewees het deur mnr Cecil Rhodes. Dit is ten enemale onwaar. Nee, ds. Du Toit, wat van 1883 tot 1889 superintendant van onderwijs in die Suid-Afrikaanse Republiek was en ook die vergaderings van pres. Kruger se Uitvoerende Raad bijgewoon het, het 'n helder blik gehad van wat in die Republiek aangegaan het, en daardie kennis, gepaard met 'n sterk regsbesef, gebaseer op 'n deeglike Skrifkennis, was die oorsaak van sij opvatting wat zo sterk verskil het van die oorgrote menigte, van kerklike, sosiale en staatkundige leiers in Suid-Afrika.

DERTIENDE VERANTWOORDING GIFTEN BIJBELS BR. VAN DEN BERG

Deze week ontving ik de volgende giften: R.N. te H. (1233330) f 10,—; Zr. J.J.v.K. te Z. (375151133) f 10,—; L.M.v.O. te H. (683199) f 10,—; Th.A. te R. (1324644) f 10,—; H.V. te M. f 10,— en A.C.v.L. te G. (507242491) f 100,—. Totaal f 150,—.

Hartelijk dank.

We eindigden vorige week met een totaal van f 6.659,88. Daar komt bij f 150,—. Het nieuwe totaal wordt f 6.809,88.

Broeder Van den Berg schreef me het volgende: „Het bedrag dat is binnen gekomen, is een reden om de Here voor te danken. Het is zeer belangrijk om de gevers en geefsters van tijd tot tijd op de hoogte te stellen, wat er gedaan wordt in donker Amsterdam, en hoe de Here dit werk rijk zegent. In de Elisabethbode is er ook gunstig over dit werk geschreven (we hopen het in onze persschouw op te nemen, A.). Zelfs bij de Politie wekt het verwondering. Ik schat, dat door het schrijven van allerlei bladen, niet alleen in het Vrije Volk en de Elisabethbode, maar ook in het Parool en in allerlei andere bladen ca. een half miljoen mensen het gelezen hebben, dat er niet alleen ellende is in de kerken, maar dat er ook zegenrijk werk wordt verricht. Ook op deze wijze zal de Naam des Heren worden verheerlijkt. Temidden van de verwoestende strijd in onze kerken, die zelfs in donker Amsterdam bekend is, prijs ik onze Geliefde Hemelse Vader, Die Zijn beminlijke Zoon gezonden heeft, om te zoeken die verloren zijn... Ik dank God voor deze grootscheepse Bijbelaktie, waardoor ik het Woord van God hun kan schenken en hun nageslacht (sommige hebben tien kinderen) bekend kan maken met de enige Naam, Jezus Christus, zonder welke Naam zij in de donkerste duisternis rondlopen.”

Giften voor dit doel kunnen overgemaakt worden op giro 59480 van de Amro Bank te Schoonhoven t.g.v. H. Amelink, met als bij-schrift „Bijbel voor br. v. d. Berg”. A.

PERSSCHOUW

Uit „De Elisabethbode” knippen wij het volgende:

„Over voorrang gesproken ...

Kent u „Vader Van den Berg”?

Zo noemde Hans van Straten hem een poosje geleden in een artikel in Het Vrije Volk. Rechercheur Baantje van het bureau Warmoesstraat noemt hem „Papa Van den Berg”. Nooit van gehoord?

Dan moet u eens met die journalist van Het Vrije Volk meegaan — in gedachten dan altijd, anders wordt de optocht te groot — naar de warme buurt van Amsterdam. Hij legde in een café aan de Zeedijk kwasi-achteloos een foto van de 75-jarige J. H. van den Berg op tafel. De reactie? „Maar dat is vader!”

Hans van Straten heeft een lang artikel aan hem gewijd, rechercheur Baantje vertelde me nog een en ander, en dat alles bij elkaar zette me aan het denken.

Zullen we dat denken dan maar samen doen?

Eerst het verhaal.

Vader Van den Berg is een geregelde bezoeker van de huizen met rode lampjes achter de ramen in Amsterdam. En hij doet zijn best die lampjes uit te draaien...

Weet u waarmee?

Met de bijbel! Met naastenliefde. Met gebed. Nee, nu niet zeggen dat dat maar vroom geklets is, en aan de andere kant ook niet uw neus en uw schouders ophalen, zo in de trant van: dat lukt toch niet, ze willen niet anders.

Want dat is de vraag nog maar!

De bal kon wel eens naar onszelf teruggekaatst worden: en als ze nu eens wél anders willen, die vrouwen op de walletjes, accepteert u ze dan?

Zou u zo'n meisje op kantoor willen hebben? Of in de winkel? Of in de huishouding? Of als collega?

Natuurlijk, natuurlijk, we hebben een heleboel tegenargumenten. Heel serieuze. Over een aard die toch niet verloochend wordt, over invloed op de omgeving, over de goede naam van je zaak...

Maar „Papa Van den Berg” gaat die meisjes opzoeken.

Waarom?

Dat vertelde hij aan Hans van Straten: „Het zijn medescheepselen Gods, ze zijn geen haar minder dan welke kerkmensen ook...”

Dáárom gaat hij de walletjes op. Met z'n bijbel bij zich, een grote dosis geloof en een hart vol gebed. Zijn Heer schaamde Zich er niet voor met zulke mensen om te gaan, dus schaamt hij zch er ook niet voor.

Nog één citaat uit Het Vrije Volk.

„Soms, als hij 'n poos stil heeft zitten luisteren, zegt Vader Van den Berg tegen zo'n meisje: „Nou zal ik jou eens je levensverhaal vertellen.”

Je bent dus op een gegeven moment geboren, je ouders krijgen een baby, een leuk en aardig meisje. Ze zijn daar erg blij mee, de burens komen kijken, ze vragen: Hoe gaat ze nou heten?

Je gaat naar de kleuterschool, naar de grote school. Je krijgt vriendinnetjes, je hebt plezier. Je volgt catechisatie en op een dag vertel je je predikant: Ik wil belijdenis afleggen van mijn geloof.

Na zekere tijd ontmoet je dan een jongeman, je verlooft je, je trouwt, er komt een baby. Maar dan ontpopt je man zich als een man waar niet mee te leven is. Op het laatst hou je het niet meer met hem uit.

Er komt een scheiding. Je vraagt aan je ouders het kind te verzorgen, want je gaat in Amsterdam een betrekking zoeken. En in Amsterdam verneem je dat al je moeilijkheden met één slag kunnen worden opgelost, als je maar achter de ramen wilt gaan zitten.

Als zo'n meisje dan gespannen zit te luisteren zeg ik: Kind, jij zit nu elke nacht tot vier uur dat lichaam dat je van God hebt ontvangen telkens weer opnieuw te verkopen! Nadat je dan een poosje doodstil met gebogen hoofd bij haar hebt gezeten, zeg je: Nou dag, ik ga heen. Tot de volgende keer!

Het is me gebeurd dat zo'n meisje nog dezelfde nacht uit het leven was.”

Ik kan niet aan het citeren blijven, dus laat ik het hier maar bij.

We zouden er immers samen eens over nadenken?

Weet u, als je dat allemaal zo leest, als je hoort hoe „Papa Van den Berg” op het graf van magere Josje een harstochtelijk beroep deed op de moordenaar om zich bij de politie te melden, als je hoort hoe de kinderen van deze mensen — prostituées hebben kinderen — eruit haalt en in gezinnen onderbrengt, hoe hij daar een flink stuk van z'n geld in steekt — nou ja, dan ben je geneigd om te zeggen: prachtig!

En dan ga je weer over tot de orde van de dag.

We kunnen toch moeilijk met ons allen naar de walletjes gaan!

Nou ja, drie huizen van ons af woont een vrouw die al jong haar man verloor, en die nu af en toe wel eens een scheve schaats rijdt, maar dat is een heel andere zaak.

Als je in een dorp woont sluit je haar buiten de gemeenschap en als je in een stad woont doe je net of je geen burens bent.

U wilde toch niet zeggen dat we...

Precies. Dat wilde ik nu juist wél zeggen. En daarom wil ik u graag nóg een verhaal vertellen.

Luistert u nog even?

Op een morgen had de Meester van Papa Van den Berg een lange tocht gemaakt met zijn leerlingen. Hij was moe, en toen ze ergens bij een waterbron kwamen bleef Hij daar zitten. Z'n leerlingen gingen intussen inkopen doen.

Toen kwam er een vrouw naar de bron, om haar waterkruik te vullen.

Dat was wat vreemd, want zo'n karweitje doe je in het Oosen bij voorkeur niet 's middags om 12 uur.

Maar nóg vreemder was dat de man daar bij de put haar aansprak. Zoiets dééd een man niet.

Trouwens, aan zijn uitspraak kon ze horen dat Hij uit een heel andere streek kwam, en dat maakte de zaak nog vreemder. Want de mensen uit zijn geboortestreek práátten als 't even kon niet met mensen uit háár buurt.

Nou ja, en dat allemaal nou nog daargelaten, je kon in ieder geval wel merken dat deze man haar niet kende. Anders zou Hij zeker niet met haar praten. Ze ging tenslotte niet voor niets op 't heetst van de dag water halen. Wist ze tenminste zeker dat ze de dames uit de buurt niet tegenkwam. Die hoogmoedige tantes die op d'r néérkeken... Nou ja.

Maar de Meester wist wél wie ze was. En dáárom knoopte Hij juist een gesprek met haar aan.

Hij wist van haar onlesbare dorst naar het léven. Hij wist ook dat ze toch telkens weer met surrogaat thuiskwam. En Hij wilde die dorst van haar lessen... Maar het werd een moeizaam gesprek.

Ze kakelde maar over iedere opmerking van Hem heen; ze snapte er geen laars van, wat Hij bedoelde met die dorst, en hoe Hij die lessen kon.

En toen zei de Meester iets dat u en ik beshlist erg ontactisch zouden vinden; Hij sneed een onderwerp aan dat wij nu juist omzeild zouden hebben. Bij zo'n vrouw...

„Haal je man eens op,” zei de Meester.

En voor het eerst klaptten haar kaken op elkaar... Maar wat wil je, ze was niet voor één gat te vangen, ze vond er wel wat op. „Ik heb geen man...”

Wist-ie nóg niets!

Maar Hij wist het wél...

„Nee, dat klopt. Je hebt al vijf mannen gehad, en nu leef je samen met iemand die je man niet is...”

Hoe... hoe wíst Hij?

Want Hij was de Heiland der wereld. En Hij is zó barmhartig dat Hij prostituées en souteneurs en u en mij opzoekt in de narigheid.

En Hij is zó barmhartig dat Hij niet met een boogje om het tere punt héénpraat, maar dat Hij precies die plek aanwijst waar het scheef zit, en het mes erin zet. In het leven van prostituées en souteneurs en in uw en mijn leven!

En Hij is zó barmhartig dat Hij de volgorde in zijn Koninkrijk niet afmeet naar onze standsgedoele en -verschil, maar naar onze liefde, ons gelóóf!

Deze vrouw van lichte zeden werd de éérste die uit Jezus' eigen mond mocht horen dat Hij de door God gezonden Verlosser der wereld was... En ze gelóófte. Omdat Hij haar alles had gezegd wat ze gedaan had.

We moeten daar meer eens over nadenken, u en ik.

Dat het pas góed komt in het leven als we door Jezus het verkéerde daarin aan laten wijzen. Ook als we onszelf zulke keurige, fatsoenlijke mensen vinden...

Of zou het misschien kunnen zijn dat deze vrouw, samen met een van Papa Van den Bergs beschermelingen van de Amsterdamse walletjes, u en mij nog vóórgaat in het Koninkrijk van de Meester?...

Annie Verdelman”

Verslag van de Senaat over de cursus 1967-1968

Het vorige verslag moest met een „sombere toon” eindigen, omdat de Hogeschool - zoals toen werd gesteld - „ten nauwste betrokken (is) bij de crisis, waarin de kerken verkeren”. Dit bleek na de sluiting van de vorige cursus nog in verhoogde mate het geval te zijn. Op onderscheiden plaatsen ontwikkelde de situatie zich zodanig, dat twee kerkeradscolleges elkaar het vertonen van de Gereformeerde Kerk ter plaatse betwistten. Ook in de plaats waar de Theologische Hogeschool is gevestigd, deed zich sinds 24 juni 1967 deze situatie voor.

De Senaat der hoogleraren nam in verband hiermee op 14 augustus 1967 een principe-besluit om in de kerkelijke interimtijd, die was ontstaan, de goede voortgang van de examinatie mogelijk te maken en op rechte wijze tot de inschrijving van de namen van aankomende studenten te kunnen komen. De Senaat onderwierp dit besluit aan het oordeel van deputaten-curatoren. Dezen hechtten er in hun vergadering van 16 augustus 1967 hun goedkeuring aan. Het aldus goedgekeurde besluit luidt als volgt:

De Senaat constateert dat op onderscheiden plaatsen momenteel twee kerkeradscolleges elkaar het vertonen van de Gereformeerde Kerk ter plaatse betwistten.

De Senaat constateert dat deze situatie hem regardeert bij de toelating tot het onderwijs en de examens aan de Theologische Hogeschool der Gereformeerde Kerken in Nederland in verband met het aanvaarden van attesten inzake belijdenis en wandel.

De Senaat is voor zich van oordeel dat hij, zolang de al of niet erkenning van enig college als wettige raad van de Gereformeerde Kerk ter plaatse nog in behandeling is op de meerdere vergaderingen, geen attesten zonder meer behoort te weigeren.

De Senaat is voor zich echter tevens van oordeel, dat hij, gezien de curatoren-uitspraak dd. 26-1-1967 en de uitspraak der Generale Synode te Amersfoort-West dd. 6-4-1967 terzake van de „Open Brief”, attesten van colleges als bovenbedoeld, indien van hen bekend is dat zij van oordeel zijn dat de „Open Brief” geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft, momenteel slechts mag doen gelden als goed getuigenis van belijdenis en wandel, nadat eerst een onderzoek van geattesteerde inzake zijn belijdenis heeft plaatsgevonden.

Hoewel door dit besluit de mogelijkheid van een confessioneel interim voor ieder was gewaarborgd en daardoor voorshands de voortgang van het gemeenschappelijk werk aan de Hogeschool, ondanks de moeilijke kerkelijke omstandigheden, mogelijk werd gemaakt, zijn hierna de zwaarigheden in het leven der Hogeschool nog toegenomen:

Daarbij moet op drieërlei worden gewezen.

In de eerste plaats keerden twee hoogleraren zich enkele dagen voor de inschrijving van aankomende studenten door middel van een redactioneel artikel in het weekblad Opbouw dd. 8 september 1967 op zulk een wijze tegen het bovengenoemde zgn. „attestenbesluit”, dat de vier overige leden van de Senaat eenstemmig en met grote aandrang hebben verzocht de aanstoot-gevende passages van dit artikel weg te nemen. Toen desondanks de geïncrimineerde passages nadrukkelijk werden gehandhaafd, moest de Senaat constateren dat hij geen mogelijkheid zag tot de gezamenlijke arbeid. Op 11 september 1967 - de voor de inschrijving vastgestelde dag - trad die onmogelijkheid tot de gezamenlijke arbeid dan ook het eerst aan het licht. Eerst toen deputaten-curatoren op 12 september, na hun afkeurend oordeel over het feit en de inhoud van bedoelde publicatie te hebben uitgesproken, aan de Senaat opdracht had gegeven voort te varen tot de inschrijving van studenten, ook al zou één of al zouden meer hoogleraren menen aan deze inschrijving geen medewerking te kunnen verlenen, kon deze inschrijving plaats vinden op 13 september 1967.

In de tweede plaats deelden de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder op 12 september 1967 aan curatoren mede, dat zij hun medewerking niet konden verlenen aan de voorbereiding en het afnemen van propaedeutische examens, zolang het zgn. „attestenbesluit” niet was ingetrokken. Deze medewerking werd metterdaad ook niet verleend, zodat de Senaat naar

andere middelen moest omzien om de propaedeutische examens, die in de loop van de maand september waren voorgenomen, te doen doorgaan. Curatoren hebben genoemde lectoren voorgehouden, dat het beoordelen van de overgelegde kerkelijke attesten bij de inschrijving in het album der Hogeschool en bij de toelating tot de examens tot de bevoegdheid van de Senaat van hoogleraren behoort en dat eventuele bezwaren tegen de wijze van deze beoordeling de lectoren kunnen noch behoeven te verhinderen de hun opgedragen werkzaamheden aan de Hogeschool te verrichten. Daarbij kwam, dat aan deze lectoren was verzekerd, dat de curatoren bereid waren over hun bezwaren te spreken, nadat zij hun arbeid hadden hervat. De lectoren Buwalda en Mulder zijn echter nimmer op hun beslissing teruggekomen. Daarom waren curatoren nog voor het begin van de colleges genoodzaakt te besluiten hun recht te ontzeggen hun colleges te geven, aangezien de verschillende onderdelen van de arbeid (inzonderheid het doceren en het examineren) onlosmakelijk met elkander samenhangen. Op 23 november 1967 zijn deputaten-curatoren er toe overgegaan drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder als lectoren aan de Theologische Hogeschool in hun dienst te schorsen. Tengevolge van een en ander konden tot aan de kerstvakantie de propaedeutische colleges in het Grieks en het Latijn voor verreweg het grootste gedeelte niet worden gegeven, uiteraard tot grote schade van het onderwijs.

In de derde plaats deelden dd. 31 oktober 1967 veertien studenten aan de senaat mede het niet te kunnen verantwoorden zich te onderwerpen aan het onderzoek inzake hun belijdenis als bedoeld in het „attestenbesluit”. Behalve in één geval zijn zij bij deze uitspraak gebleven, zodat daardoor in bepaalde gevallen een belemmering werd geschapen om te komen tot het afleggen van examina. Maar ook indien men niet door een examenaanvraag rechtstreeks in aanraking met de toepassing van het bedoelde besluit kwam, zochten onderscheiden studenten zonder enig overleg met de senaat contact met de theologische faculteit van enige universiteit met het doel daar hun studie voort te zetten. De senaat heeft geoordeeld dat op deze wijze het toezicht op de studiegang van deze studenten onmogelijk werd gemaakt. Daarom heeft hij in de loop van de cursus de inschrijving van enkele studenten moeten beëindigen, waarvan de senaat op de vergaderingen van de curatoren tussentijds rapport heeft gedaan.

Met nog meer tegenspoed heeft de Hogeschool in het afgelopen jaar te kampen gehad.

Bij het reeds genoemde is nog gekomen, dat zowel prof. C. Veenhof als prof. H. J. Schilder door of tengevolge van ziekte gedurende de hier verslagen cursus geruime tijd niet in staat waren hun arbeid te verrichten of deze slechts gedeeltelijk konden waarnemen. Eerstgenoemde heeft tenslotte aan curatoren met ingang van 1 september 1968 emeritaat aangevraagd, omdat zijn gezondheidstoestand het hem onmogelijk maakte met zijn werk aan de Theologische Hogeschool voort te gaan. Hij kwam tot deze emeritaatsaanvraag op dringend advies van zijn huisarts. Curatoren besloten aan het verzoek van prof. Veenhof te voldoen, en hem eervol te ontslaan uit de dienst der Hogeschool onder betuiging van dank voor het gedurende meer dan twintig jaar gegeven onderwijs.

Tegenslag en tegenspoed hebben ons naar het Woord des Heren tot verootmoediging onder de kastijdende hand van onze God te brengen. En Zijn hand drukte zwaar op ons. Maar tegelijk is op te merken, dat de Here in druk vertroosting wil geven om Zijns Naams wil.

Zo kan ook worden gerapporteerd, dat met de overgebleven krachten het onderwijs en de overige arbeid toch doorgang kon vinden. Daarbij vermeldt de senaat met dankbaarheid de inspanning die lector Lettinga zich heeft getroost om, zo veel hem bij zijn normale arbeid mogelijk was, te voorzien in het onderwijs in de exegese van het Oude Testament door capita selecta V.T. te behandelen. Ook kwam er in de omstandigheden van prof. Schilder een keer ten goede, zodat hij na de kerstvakantie zijn werk in steeds ruimer omvang weer kon hervatten. Ook voor het propaedeutisch onderwijs in het Grieks en het Latijn kwam er perspectief, toen curatoren drs. G. J. van Middelkoop, leraar in de klassieke talen aan het Gereformeerd Lyceum te Rotterdam, bereid vonden als tijdelijk docent op te treden. Na de kerstvakantie is hij aan zijn gewaardeerde arbeid begonnen. Door intensief werken mocht het gelukken de geleden schade in dit opzicht goeddeels te herstellen.

Voor wat de officiële functies in de senaat aangaat zij gerapporteerd dat in verband met de gezondheidstoestand van prof. Veenhof prof. Kamphuis het rectoraat en prof. Schilder het secretariaat heeft waargenomen vanaf de bovengemelde datum van inschrijving der nieuw aangekomen studenten tot op 12 december 1967, de dag waarop prof. Veenhof het rectoraat zou hebben overgedragen. Het Kort Verslag van de vergadering van deputaten-curatoren op deze datum gehouden, meldt echter: „De senaat van hoogleraren doet mededeling van zijn besluit de openbare zitting van de senaat, die op de avond van deze dag zou worden gehouden en waarin het rectoraat zou worden overgedragen aan prof. Doekes niet te doen doorgaan. Hij legt verantwoording af van dit besluit. Deputaten-curatoren keuren de beslissing van de senaat goed. Deputaten-curatoren besluiten, dat van dit ogenblik af prof. Doekes als rector van de senaat zal optreden. De president-curator wenst prof. Doekes de genade des Heren toe bij zijn optreden als rector in de moeilijke situatie, waarin de Hogeschool verkeert”.

Sinds die datum is prof. Kamphuis als waarnemend secretaris opgetreden.

De hoogleraren Van Bruggen en Doekes hebben doordat drs. Van Middelkoop als tijdelijk docent optrad bij de propaedeutische examens het onderzoek in het Grieks en het Latijn voor hun rekening genomen. Tijdens de ziekte van prof. Schilder heeft lector Lettinga bij een kandidaats-examen in de exegese van het Oude Testament geëxamineerd. In de plaats van prof. Veenhof heeft prof. Kamphuis het propaedeutische examen voor wat betreft de wijsbegeerte waargenomen en de hoogleraren Doekes en Kamphuis de ambtelijke vakken op de kandidaatsexamens.

Zo vond ondanks alles het werk aan de Hogeschool toch voortgang en kan het volgende worden gerapporteerd.

Op 13 september 1967 werden in het album der Hogeschool voor het eerst ingeschreven de heren Cornelis van de Berg, Harm Jan Boiten, Peter Groenberg, Jan Luiten, Cornelis Johannes de Ruiters, Egbertus Woudt, Hendrik de Vries en Hendrikus Hidding (7 gymnasium a en 1 gymnasium b), Pieter Frides Lameris en Melis te Velde (staats-examen a), Harke Kornelis Bouwkamp (h.b.s. a) en Klaas Bolt en Hendrik Jan Siegers (h.b.s. b), Arie Johan van der Jagt en George Geese Gerard Meerveld (beide uit Canada).

Voor de doctorale studie werden ingeschreven de heren Gerrit Lievaart en Hendrik Willem Noordman.

Het propaedeutisch examen werd met goed gevolg afgelegd door de heren C. A. Snip, P. K. Meijer, L. W. de Graaff, C. Stam, A. den Broeder, H. J. Boiten, P. Groenberg, C. van den Berg, E. Woudt, J. M. A. Groeneveld, J. Luiten, M. te Velde.

Bevorderd tot kandidaat in de theologie werden de heren J. Kruidhof, R. T. Urban en M. van Veelen.

De voorbereiding voor de doctorale studie vorderde gedurende deze cursus in sommige gevallen in belangrijke mate. Er is echter voor deze periode geen rapport uit te brengen over doctoraal examen of promotie. Het doet de senaat genoegen veelszins in positieve zin te kunnen spreken over de vorderingen van studerende afkomstig uit het buitenland. Inzonderheid is dan te denken aan de broeders uit Korea. Ondanks grote belemmeringen (o.m. het taalverschil!) wordt intensief en met grote ijver gewerkt. De senaat zal zich spoedig tot de vergadering van curatoren wenden in verband met bepaalde vragen over de positie van deze studenten aan onze Hogeschool.

Op 28 september 1967 werd de cursus door prof. J. Kamphuis geopend met een openbaar college over „Het gereformeerd karakter van het „Schriftgelooft” bij prof. dr. S. Greijdanus”. Op 31 mei 1968 sloot prof. Doekes de cursus met een toespraak „Enkele notities uit de geschiedenis van de leer over de anti-christ”.

De opleiding voor het zgn. pro-tentamen werd door drs. Ph. Roorda bij het begin van de cursus ter hand genomen. Voorlopig bleek het noodzakelijk deze opleiding in Groningen te geven. Reeds hebben twee heren, H. Folkers en S. de Vries, met goed gevolg het pro-tentamen afgelegd, zodat zij toegang hebben verkregen tot de propaedeutische studie.

Hierboven is reeds iets gerapporteerd over een bepaald gedrag van een aantal studenten. Deze zaak heeft bij voortduur hoogleraren veel zorg gebaard, ook omdat in sommige gevallen de trouw in het college-bezoek, en de ijver in

de studie te wensen en soms véél te wensen overliet. Bemoeiingen in dit opzicht leidden in meerdere gevallen niet tot een bevredigend resultaat. Curatoren verzochten in hun vergadering van 17 november 1967 aan de hoogleraren - nu met sommige studenten in het kader van art. 13 Reglement gesproken moest worden -, krachtens het toezicht op de studenten, dat hun volgens art. 10 Reglement is opgedragen, met alle studenten over de belijdenis te spreken. Hoogleraren zijn deze arbeid aangevangen. Niet altijd werd hun dit van de kant van de studenten mogelijk gemaakt. In één geval moest zelfs een strafmaatregel worden genomen. Daar staat echter tegenover, dat in vele gevallen deze gesprekken verblijdend waren en ook mochten dienen tot versterking en bemoediging en soms ook tot het verwijderen van misverstanden. Het is daarbij bijzonder verheugend te kunnen rapporteren dat - afgedacht van wat boven genoemd moest worden - over gedrag en ijver der studenten zeker niet is te klagen. In het afgelopen cursusjaar heeft dr. A. J. Hendriks aan de studenten een cursus „Praktische Maatschappijleer” gegeven. Dit werd mogelijk gemaakt door het Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband en door een comité uit de studenten in overleg met de senaat georganiseerd. Voor het komende jaar heeft dit comité weer een initiatief ontwikkeld, waaraan curatoren en hoogleraren graag hun toestemming hebben gegeven.

De arbeid van de bibliothecaris en de assistent-conservator vond geregelde voortgang. Met voldoening is te memoreren dat laatstgenoemde, de heer B. Meijer, is benoemd tot docent in het alfabetisch rangschikken bij de cursus A-3 (wetenschappelijke bibliotheken) van de Gemeenschappelijke Opleidingscommissie uitgaande van NIDER, NVB en NVBA.

Over de Schooldag wordt elders gerapporteerd, maar hier mag niet de stem van de dankbaarheid ontbreken, dat zo vele duizenden - meer dan ooit - hun trouw aan en toegenegenheid tot de School der kerken door hun komst naar Kampen hebben betuigd en daarmee duidelijk hebben gemaakt, dat „de gemeente van Christus” (art. 1 K.O.) in liefde en gebed om de aangevochten opleiding tot de dienst des Woords zich heeft geschaard. Het „dames-comité”, dat in de loop van de jaren al zo veel voor de bibliotheek heeft gedaan, overhandigde een bedrag groter dan ooit te voren: f 33.732,50.

Er is in het afgelopen jaar ook in de kring van de senaat veel en diepgaand beraad nodig geweest. Dat geldt ook voor de vervulling van de vacature, die door de emeritering van prof. Veenhof is ontstaan en de voorziening in het onderwijs in de ambtelijke vakken en de wijsbegeerte totdat door de benoeming van de eerstkomende generale synode, zo de Here wil, definitieve en volledige regelingen mogelijk zijn. Dat alles heeft in de afgelopen cursus veel tijd en veel kracht gekost, maar als er noodzaak is voor een tegengicht, zoals in dit verslag dat van talrijke zwaarigheden moet gewagen, dan mag ook niet worden verzwegen, maar moet het worden beléden, dat de Here kracht geschonken heeft en in de druk ook samen heeft gebracht en een samenstemming heeft geschonken die - ondanks veel dat benauwde - een diepe vreugde heeft geschonken in de arbeid voor de opleiding tot de dienst des Woords van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Daarom zij aan het einde van dit verslag de Naam van de Vader van alle barmhartigheid geprezen. Hem zij de School bevolen. Bij Hem is zij veilig.

Voor de senaat,

J. KAMPHUIS, wnd. secretaris

Kampen, 26 juni 1968

ACTIE „DOOR HET OOR TOT HET HART”

BLOEMENDAAL

Stichting „De Band met God” te Bloemendaal brengt ditmaal speciaal voor zieken, blinden en gehandicapten daadwerkelijke troost en bemoediging.

Zij stelt voor een totaalbedrag van f 30.000,— tijdens de maanden juli en augustus gratis grammofoonplaten met geestelijke lederen beschikbaar aan hen, die dit jaar niet met vakantie kunnen en zelf over onvoldoende middelen beschikken iets dergelijks aan te schaffen. Wij noemen hier bijvoorbeeld chronische zieken en gehandicapten, blinden en bejaarden en zij, die in rusthuizen of sanatoria zijn opgenomen — zowel jongeren als ouderen.

Een ieder, die een dergelijk gratis pakket platen (waarde ± f 50,—) thuisgestuurd zou willen hebben kan schrijven aan

BmG. Gram. platen, Postbus 34, Bloemendaal met bijsluiting van f 5,— vervoerskosten; aanvraag voorzien van naam, adres en handtekening van huisarts of predikant.

Het is de wens van Stichting „De Band met God” met deze actie veel blijdschap en bemoediging te brengen. Een dergelijke jaarlijkse actie werd mogelijk gemaakt door zovelen, die hun geestelijke muziek bij ons kochten.

Heeft U geen pakket nodig? Zet U dan in voor deze actie, maak vrienden en bekenden hierop attent en stuur een gift bestemd voor de actie „Door het oor tot het hart” giro 132606 t.n.v. BmG. Gram. platen, te Bloemendaal.

Heeft U een goed koor, een goede stem e.d. vraagt dan plaatopname voor het geestelijk lied aan bij BmG. Gram. platen te Bloemendaal onder inzending van beschikbaar repertoire en proefbandje. Per provincie worden selecties gehouden, jaarlijks met één groot zang- en muziekfestival/plaatopname als hoogtepunt!

BOEKAANKONDIGING

Bij de Uitgeverij N.V. Het Parool te Amsterdam verscheen een werk, dat we zo spoedig mogelijk hopen te bespreken, maar waarvoor we reeds thans aandacht vragen. Het is „De Joden in hun land” samengesteld en onder redactie van David Ben-Goerion, de eerste minister-president na de stichting van de Staat Israel. Behalve Ben-Goerion werkte een zestal geleerden aan dit standaardwerk mee. Het beschrijft de geschiedenis van de Joden van het begin (de tijd der aartsvaders), de intocht en de vestiging in Kanaän, tot op heden, te weten hun geschiedenis, niet in de verstrooiing (daarover verscheen onlangs het boek van Werner Keller „En zij werden verstrooid onder alle volken”), doch binnen het grondgebied van Israel, waarbij religie, cultuur, politieke status ez. telkens weer aan de orde komen. Natuurlijk alles van joods standpunt, joods in nationale en religieuze betekenis. Een buitengewoon boek. Ook omdat het voorzien is van een groot aantal foto's en kleurenreproducties van het land, oude voorwerpen, handschriften. Voor zover het de periode tot de komst van Christus beschrijft treft het dat hier en daar verrassend licht opgaat over de werkzaamheid der profeten.

We zijn vanzelfsprekend niet in staat reeds thans aan dit boek een bespreking te wijden. Maar we kondigen het aan om reeds nu te zeggen tot elk belangstellende: neem er kennis van. Het is tegen een voor een dergelijk werk billijke prijs van f 49,— uitgegeven op een zeer verzorgde wijze. De Nederlandse vertaling is van de hand van dr. C. van Rijsinge.

G. Visee

KERKNIEUWS

Beroepen: te Ommen (bij accl.): ds. P. Schelling te Wetsinge-Sauwerd.

Bedankt: voor Rotterdam-Zuid: ds. D. Berg-huis te Leens.

Ds. T. O. G. M. Bosma. Op zondag 4 augustus nam ds. T. O. G. M. Bosma afscheid van zijn gemeente te Waardhuizen, in verband met zijn vertrek als missionair predikant naar Curaçao. Hij bediende bij deze gelegenheid het Woord uit Judas: 20-21.

Ds. P. van Gulp. Op zondag 4 augustus j.l. vond de bevestiging plaats van ds. P. van Gulp als predikant van Bunschoten-Spakenburg. Als bevestigiger trad op ds. P. Lok van Zuidhorn, die bij deze gelegenheid het Woord bediende uit Johannes 3:29. 's Middags deed ds. Van Gulp intrede met als tekst Galaten 6:14.

Ds. J. Geersing. Ds. J. Geersing van Rouveen hoopt omstreeks 1 oktober a.s. voor een half jaar naar Brazilië te gaan om daar de gemeente te Monte Alegre te dienen als leenpredikant.

Redactieleden:

Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenbergen,
Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementenprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling)

Zeist. Giro 233117.

Advertentieprijs 20 ct. per mm

Familieberichten 15 ct. per mm

Vervroegde generale synode?

Op de laatstgehouden vergadering van de classis Groningen diende een instructie van Groningen-Zuid, om te komen tot het bijeenroepen van een vervroegde particuliere synode. Omdat de kerkeraden zich hierover niet hadden kunnen uitspreken, kon dit voorstel niet worden aanvaard.

Thans heeft de kerkeraad van Bedum een verzoek gericht aan de roepende kerk van Hoogkerk tot het samenroepen van een vervroegde classis Groningen, om in de weg van art. 50 K.O. te komen tot het bijeenroepen van een vervroegde generale synode.

Deze generale synode zou een nieuwe hoogleraar voor het onderwijs in de ambtelijke vakken aan de theologische hogeschool moeten benoemen in de vacature-prof. Veenhof. Voorts zou deze synode een uitspraak kunnen doen over de situatie aan de theologische hogeschool i.v.m. het zgn. attesten-besluit en de daarmee samenhangende schorsing van een tweetal lectoren.

Met grote dankbaarheid hopen wij D.V. 24 augustus a.s. de dag te gedenken dat onze ouders en grootouders

R. H. VAN DRIEL

A. VAN DRIEL-DE GRAM

voor 45 jaar in het huwelijk traden.

Bilthoven,
Noordhoudringelaan 60.

Hun kinderen
Leidschendam:
S. J. Boer-v. Driel
E. P. D. Boer
Ijmuiden:
H. R. van Driel
A. van Driel-Pothoven
's-Gravenhage:
H. M. Korpel-v. Driel
P. Korpel
Veenendaal:
B. W. v. Driel
M. A. v. Driel-Poel
en kleinkinderen.

Gelegenheid tot feliciteren op 24 augustus van 16.00 tot 17.00 uur in de recreatiezaal van het Geref. Bejaarden-centrum d'Amandelboom te Bilthoven.

WEZEP

Het Bestuur der Stichting voor L.O. op G.G. vraagt een

ONDERWIJZER of ONDERWIJZERES

(art. 56)

voor het 3e leerjaar.

Soll. aan de secr. G. J. v. h. Ende, Berberisstraat 14, Wezep.

Inl. bij F. Leenman, H.d.S., Bovenheigraaf 170,
Tel. 05207-544.